

TARSUS - ANTALYA ARASI SAHİL ŞERİTİ ÜZERİNDE VE ANTALYA BÖLGESİNDE YAPILAN TRİHÖNCESİ ARAŞTIRMALARI

Doç. Dr. !. Kılıç KOKTEN

Türkiye'nin en eski iskan yerlerinden biri olan Karain'in (Antalya'da Yağca Kôyü) 1956 - 1957 yıllarına ait kazı, ve elde edilen Tarihöncesi (Prehisforya) neticeleri hakkında, Fransa'ya gitmeden evvel takdim etmiş olduğum (1956) raporun 1957 yılında "Türk Arkeoloji Dergisinde" yayımlandığını büyük bir sevinçle gördüm ve adresime gönüderihnek suretiyle lutfedilen ayrı baskıları da aldım.

1 on üç yıl zarfında, Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğüümürzün, 1946 yılında bas, yayınp, bugüne kadar devam ettirmeğe çah tığım Karain mağara...ı, daha doğrusu, Antalya Bölgesini Prehistorya araştırmalarına karşı göstermiş oldukları yllık alakaya ve destekleyici maddi yardımlarına samimi teşekkürlerimi her zamanki gibi tekrarlarım.

Bu zevkli borcumu yalnız, bir yazı göndermek suretiyle ödemeyi yeter bulduğum için, bölgenin, tarih kronolojisindeki büyük boşluğunu doldurmak maksadıyla Karain'in ve yakın çevresindeki mağaraların, muazzam toprak dolguları içinden meydana çıkarttığımız çeşitli, tipik prehistorik vesikalarından faydalanarak Antalya'nın Şehir Müzesi içinde, resimli, haritalı ve izahlı küçük bir Tarihöncesi Araştırması mevdana getirmeyi ihmal etmedim. Bu işleminin yanı sıra Antalya bölgesinin Tarihöncesi hakkında derinleşen bir fikir verip, merak uyandıracak ve turistleri de tatmin edecek durumdadır. Elimizdeki diğer vesikaların etüdleri tamamlandıktan sonra, yine aynı istekle, bir menfaat beklemeden işlemlerimizi zenginleştirmeyi, himmet edilirse, doğrudan doğruya Karain mağarasını bir müze haline getirmeyi düşünmekteyiz.

Bütün paleolitik devirlerin tabakalar halinde tesbit edilmiş olması ve her çeşit paleolitik endüstri ile; fosil insana (Neandertal adamı), ve Dördüncü zaman fosil memeli hayvanlarına ait (Antik fil, suaygırı, mağara aslanı, sırtlanları ve ayıları, öküz, at, alageyik, geyikler, Çeşitli kemiriciler ve yumuşakçalar) diş ve iskelet kalıntılarının; nihayet, Anadolu tarihimizi yakından ilgilendiren insan şekilli sanat eserlerinin ele geçmesiyle Karain ve civarındaki mağaraların değeri bir kat daha artmıştır. Biz, bu mağaranın verileriyle Türkiye'de paleolitik insanların gerçekten yaşadıklarını; çeşitli taşlardan (Çakmaktaşı, balt, andezit, kuvarz, kumtaşı, siyah opsiyen) elbentleri (coupe - de - poing), kazıyıcılar (grattoir), deliciler (point), kesiciler, çakılar, kalem ve diğerlerini bu suretle teknikte büyük kabiliyet gösterdiklerini anladık. Fosil hayvan ve fosil bitki kalıntılarının, ocak bükümlerinin, kum, kil tabakalarının, traverten safihalarının tetkiki ile o zamanki iklim şartları hakkında fikirler edindik. Bunlardan başka ufkiyeti bozmuş tabakalardan, muazzam taş döktülerinden tektonik hadiselerin şiddet ve zamanları hakkında enteresan ipuçları elde ettik. Türkiye'nin tarih kronolojisinde yıllarca açık kalan prehistorya kısmı, ilk defa, Karain'in tabaka içi buluntularıyla tertiplenmiş, memleket içi ve dışı için muhtemelen imkanları sağlanmış bulunmaktır. Şimdi, Karain mağarası buluntularının ve sağladığı prehistorik kronolojisinin ıncıklan altında eski ve yeni buluşlarımızı mubeyese etmeyle meşgulüz. Bu mağarada yapılacak iş pek çoktur. 10 metre yükseklikte kalın toprak dolgusunu boşaltmak ve gerçek mağara tabanına toptan

ulaşmak, mağaranın önündeki yıkıntıları bertaraf edip ön sekisini açmak senelere bağlı, nesillere intikal edecek bir iştir. Tarihin bir küllüğü olarak ele alınması gereği karşısında, Maarif Vekaleti Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğümüzün zamanında el uzatılıp, Karain ve civarındaki çalışmalarımızı kendi kazınması olarak himaye etmiş olması, prehistoryamız için büyük bir kazanç olmuştur.

"Antalya'da Karain Mağarasında Yapılan Tarihöncesi Araştırmalarına Toplu Bir Bakış" adını taşıyan ve Türk Arkeoloji Dergisinde yayınlanmış bulunan yazımda, 1946 dan 1956 yılına kadar olan araştırmalara kısa bir bakış yapmıştık (1). Bu hususta daha etraflı bilgi veren yayınlanmış yazılarımız da mevcuttur (2). Hepsisi tetkik edildiği takdirde, yalnız, bir mağara ve yakın çevresinde en aşağı on iki mevsim sarfettiğimiz gayret, maddi yardım kifayetsizliğinden harcadığımız enerji ve kayettiğimiz zaman kendiliğinden anlaşılabilecektir.

1956 ve 1957 yılı araştırmalarımız da prehistorya bakımından çok faydalı olmuştur. Gezi ve kazıda kürsümüz esas öğrencilerinden B. Güner Soylu'da bulundu. Bu arkada, geziye ilk defa iştirak ettiği halde, büyük bir muvafakat ve tatbikatında berdeden başarıyı göstermiştir. 1956 yılındaki tetkiklerimize Temmuz ayında başlamıştık. Ağustos ortalarına kadar sıra ile Ankara'nın Ayas, Gündül ve Beypazarı kazılarının yakın çevrelerinde; Niğde'den başlayarak, Tarsus, Antalya arası Akdeniz kıyı bölgelerinde çalıştık. Eylül ve Ekim aylarında Karain'deki kazılarımıza devam ettik. Ayrıca bu mağaranın yakın çevresinde bulunan tabii mağaraları (Qarkini, Ökfüdni, Suluin, Güğercinini, Küçükün, Kızıllin, Mustanini, Sırtlanini, Çarşıgöünü v.s.) küçük çapta sondajlarla yokladık. Her iki yılın araştırma mevsimi içinde elde ettiğimiz prehistorik neticeleri şöyle özetleyebiliriz:

I

Niğde'de Ak.medrese Şehir Müzesi ziyaret edildi. Müdür Bay Kemal Kiper bi-

ze karşı büyük bir alaka göstermiştir. Müzenin koleksiyonları arasında volkan camı yahut devegözü taşından (Opsidiyen) yapılmış olan iki yüzü işlenmiş kırık uçları dikkatimizi çekti. Geliş yerleri ve tabakaları bilinmeyen, yalnız kayıtlı bulunan bu vesikaların ilk seramik (Neolitik), ve ya protohistorik periyotlardan Kalikoitiğe ait olmaları ihtimal dahilindedir (Resim: 1). Teknik durum da böyle gösteriyor. Memleketimizin diğer müzelerinde de böyle yerleri, çağları belirli belirsiz, bizleri ilgilendiren prehistorik ve etnoğrafik vesikalar pek çoktur. Uygun görülmesi takdirde bu vesikaları değerlendirmeye çalışalım.

II

Tarsus'ta mukaddes bir mevki olan ve zivaret edilip adanarak kurbanlar kesilen "Eshab-ı-Kehef" ismini taşıyan mağaraya gittik. Mağarsat, bu kutsal yerde; Antalya'ya kadar uzanan seriit üzerinde ve İç Anadolu'yu Akdeniz'e daha rahat bağlayan Göksu vadisi boğuzunda yeni prehistorik buluntu yerleri teshit etmekte. Traş. Surive.. Filistin, Kuzey Afrika; ve Alt Paleolitik (Arkeolog Nurettin Can) (3). Orta Paleolitik (Jeolojik Prof. J. Mac CaTlien) (4). vesikaları tesbit edilen ve son zamanlarda serimandağı Kazasının Mağaracık köyü çevresinde bir mağara içinde yapılan tetkiklerle (Ord. Prof. Dr. Muzaffer Şenyürek ve Dr. Enver Bosuncu) prehistorik zenginleştirilen (5) Hatay Bölgesi arasında, bazı noktalarda benzerlik ve ayrılık gösteren Karain ve civarı için, böyle bir ara doldurma gezisine ihtiyaç vardı.

Eshab-ı-Kehef adını taşıyan mağara Tarsus'a yakındır (6). Endüfus ismiyle anılan, bünyesi kalkerli yüksekçe bir dağın güney yamaçları üzerindedir. Mağaranın bulunduğu yerde bir cami ve icabında ziyaretçilerini barındıracak bir bina vardır. Mağarada prehistorik bir araştırma yapılamadı. Sadece, klavuzun arzularına uymak suretiyle içini gezebildik ve uzun uzun mağaranın hikayesini dinledik. Kö-

pek ve deve olarak gösterilen taşların bu hayvanlarla, şekil bakımından hiçbir alakası yoktur. Yalnız mağaranın dip kısmında görünen küçük topraklı zemin yoklanırsa faydalı olabilir. Şayet, bu mağara için kazı müsaadesi alınamazsa (Verileceğini pek tahmin etmiyorum), aynı dağın mukaabil yamaçları üzerinde bulunan "KüllüdeUk" mağarasında ve Maraş'ta bulunduğu söylenen ikinci "Eshab-ı-Kehf" için araştırmalar yapmak niyetindeyim.

Say ve Nacar köylerindeki "Karadelik" mağaraları araştırılmağa değer. Yolumuzun en verimli yerlerinden birisi de Silifke yakın çevresi ve Göksu vadisi olmuştur. Silifke'de Taşucu iskelesinde "Sırtlanini" isimli diplek tabii bir mağaranın içindeki küçük sekiler üzerinde çalı, qhk. Akdeniz'den 20 - 30 m yükseklikte bulunan bu mağarada Orinyasiyen'e uyan, yahut Üst Yontmata Devrine ait çakmaktaşından yapılmış çok güzel bir uçla (Delici). aynı taşlardan koparılmış daha basit aletler bulunmuştur (Resim: 2). Bebek neresinde ve Sayağzı köyünde bulunan "Kocacığınak, Kızıl Ak ve Küllüklü inlerini. Kocayar sığınağını" araştırdık. Kızılın'ınT ağ7,ındaki kayalar üzerine oyularak çizilmiş olan yılan resmi ve şeklin biraz üstündeki Grek harfleriyle yazılmış küçük bir., kitabe dikkatimizi çekti (Resim: 3). Yılan resminin, y.a.zıdan daha eski olması muhtemeldir. Belbek Deresi boyunca bulunan yüzü mNecaviz tabii mağaradan Aptulün, Küllü:klün, Akin, Göksu vadisi prehistoryası için çok mühim yerlerdir. Önümüzdeki yaz, bu önemli vadi boyunca, sahil ve İç Anadolu prehistoryasında oynadığı rolü aydınlatmağa çalışacağız.

Silifke - Anamur arası yol boyunca birçok karstik büyük kuyu mağaraları hariç, "Menendiç boğazında, Gökbelen Dağında, Gülnar Yaylasında" gördüğümüz mağaralar da ihmal edilmeğe gelmez zengin depolarımız arasındadır.

Anamur'un Bozyazı Çayı'nın batı kenarındaki "Kızıl Geçit" inlerinde, "Buğuşu Mağarasında" yaptığımız araştırmalar prehistorya bakımından verimli olmadılar.

Alanya'da Oba köyü civarında, Kadıpınarı mevkiinde ve Gömerme dağında tesbit ettiğimiz "Gavurini, Direkli ve Karadelik" mağaralarından "Kadıpınarı" (Gavurin) mağarasında çalıştık. Burası büyük mağaralarımız arasındadır. Tavan ve yan duvarlarından kopmuş en büyük kaya blokları mağaranın tabanını tamamen kaplamıştır. Bu mağaranın ağzına yakın bir yerde açtığımız sondaj çukurunda birçok mağaralarda olduğu gibi gübre yığınları ile karışık, bazı yerlerde üzerinde klasik devre ait çanak ve kandil kırıkları gördük. Burada. Bakır Çağı tabakası oldukça kalındır. Madensiz olan kat. Karain'in "B" b'ölmesinde. Garbin'inde, Öküzün'inde tesbit edildiği gibi Orinyasiyen (Aurignacien) katma. yani Üst Paleolitik'e istinat etmektedir. Küçük çapta. geçici bir araştırma ve sınaama kazısı olması dolayısıyla bu mağarada fazla durmadık. Burada daha masraflı olacak kazılar için her bakımdan iyi hazırlanmak icabetmektedir. Mağaranın derinliklerinde yapılan araştırmalar neticesinde, dipte akmakta olan bir suyun kenarında insana ait iskelet kalıntılarıyla karşılaştık. Elimize geçen kafalar üzerindeki keskin yarık ve deliklerden derince, uzun sıyrıklardan burasının atma bir mezarlık olduğu, iskelet sayısının azlığına bakılırsa suya inenlerin değil; orada kaldıkları, veya prehistorik devirlerde, denizden veya kıyılardan gelen ilk müstevlilerin marifetleri olduğu sezilmektedir. Elimizde üst Paleolitik'e ait olması kuvvetle muhtemel birkaç insan kafatası ve çene parçaları var. Sertleşmiş kum tabakaların (greli) içerisinden zorlukla sökülmüş olan bu insan iskelet bakiyeleri aynı zamanda fosillerdir de. Marifetli fosil insan (Fosil Homo sapiens) kalıntıları üzerindeki araştırmalarımıza devam ediyorum. Yeni vesikalar eklenmek suretiyle tahminlerimi teyide çalışacağız.

111

Araştırma gezilerimizi bitirdikten sonra Karşıu'deki kazılarımıza devam ettik. Karain'in üst büyük boşluğunda açtık.

tığımız büyükr çukurun batı tarafına uzatığımız kısmında ve esiki kesitimize yakın yerlerde çalıştık (Kroki: 4). Klasik ve prehistorik devirlerin seramik kırıklarını, evvelce açıklandığı gibi tabakalar içinde, fakat, muayyen yerlerde toplanmış, hatta, /bazı noktalar a Paleolitiğe sızmış olarak müşahede eyledik. Üst Paleolitik katında, Oriny.a.siyen dört seviye halinde tesbit edilmiştir. Orinyasiyen I, yahut rken Orinyasiyendeki endüstri evvelkilerin aynıdır. **En** mühim meselelerden birisi, bütün Orinyasiyen tabakalarında, Avrupa 'Üst Paleolitik periyotla, nna hası alet biçimlerinin devam edişidir. üst Orinyasiyen yataklarında tipik minik taş aletleri de (microlith) ele geçmiştir. Karain'in üst büyük boşluğundaki "B" gözünde devam ettiğimiz kazıda ise, Bakırçağı katlarını, Neolitik kültürünü ve üst Paleolitik seviyelerini daha .açık olarak tesbit ettik. Neolitik ve Protohistorik devrilerde, nedense Karain'in, bölmeleri, esas büyük boşluklarından, ayak altı sahalarından daha çok iskan edilmiş görünüyor. Üst Paleolitik katları üstünde hemen seramik devri başlama, kta, Avru pa'da olduğu gibi bir ara, Orta Taş Devrine (Meri01ithique) ait bir kat bulunmamaktadır. Bu durum, Karain'den başka civarındaki c ,rkin'inde, Ök,tizin'inde de aynen tesbit edilmiştir.

1956 ve 1957 yılının en önemli buluşları arasında öküzinindeki Neolitik tabakasında çıkarttığımız bir iskelet ile Karain'in "B" gözünde Orinyasiyen katlarından elimize geçirdiğimiz iki sanat eseri bulunmaktadır (Resim: 5).

IV

Öküzünü Karain'in yakın kuzeydoğusunda olup ovadan 2, denizden de 502 metre yüksekliktedir. Etrafında büyük su kaynakları vardır. Yeri kurumuş bir gölün plajlarına çok yakındır. 23.30 metre derinlikte (uzunlamasına) olan ilk büyük boşluğun gerisinde, 2,5X1,5 metre çapında açtığımız yoklama çukurunda, 2.52 metre derinliğe kadar inebildik. Bu derinlikte; 0.12, 0.85, 0.55, 0.75 ve 0.25 metre

kalınlığında esaslı beş kültür katı tesbit edilmiştir. Kesitimizde gösterilen 12 santimlik Gübreli kısım hariç tutulursa, 85 santimetrelik kısımda iki seviyeli (45, ve 35) Bakır, 55 santim olanında Kalkolitik çağlarının seramikleri, pişmiş toprakıtan yapılmış ocak saç ayakları bulunmuştur. İn.san iskeleti 75 santimetre kalınlığı bu lan dördüncü tabakada, 25-30 s.a.ntim toprak tabakası kaldırıldıktan sonra çıkarılmıştır. Bu iskelet, çukurda doğu-batı istikametinde, yarım çömelik vaziyette yatırılmış, kolları da elleri yukarda olmak üzere göğsü üzerinde bükülü duruyordu. **Ka** davranın toprakta kapladığı saha 1.10X 0.50 m çapında idi. Sağa yatık duran tarafının doğu ve kuzey yönlerinde kafa yüksekliğini aşkın iki taş bulunuyordu ve **ka** fayı muhafaza ediyordu. Taşların dışında ve iki taşın temas noktaları hizasında kül yığını çıktı. İskeletin çıkarıldığı bu tabakada ele geçen kase kırıkları, Bakır ve Kalkolitik seramiklerinden ayrılmaktadır. Elle yapılmış, kaba bir yapıda oldukları halde dış yüzleri perdahlanmıştır. Bir kısmı ince yapıdadır. Bu mağaradakilerin renkleri siyahtır. Renkli çanak çömlekler Karain'in "B" bölmesinde çıkmıştır. Üst Bakır tabakalarında renkli seramik henien yok denecek kadar azdır. Siyah zemin üzerine ince beyaz (Kalkolitik), koyu kahve renkli, perdahlı zemin üzerine ve kabın ağız kenarının iç ve dış yüzlerine daha kaha, kalın, eğri çizgilerle işlenmiş beyaz, krem renkli süslü seramik kırıkları (Neolitik) daha çok Çarkin'inde Paleolitik tabakaların üstünde ele geçmiştir (Resim: 6). Öküzünü'nde Bakır, Kalkolitik ve Neolitik seviyelerde ayrıca çakmak taşından ve opsidiyenden yapılmış ince, uzunca çakıllar da ele geçmiştir. İskeletin, geniş bir tabaka içinden çıkmış, kumlu, çakmaktaşı, seramiksiz bir zemine istinat etmiş olması da dikkati çekmekte ve Türkiye'nin ilk seramik iskanına (Neolitik'e) ait olduğunda şüphe bırakmamaktadır. Esasen bu durum çevrenin diğer mağaralarından Çarkini'nde ve Karain'in üst büyük boşluğunun "B" bölmesinde yapılan kazılarla da teyit edilmiş bulunmadır.

V

Karain'de açığa çıkarttığımız!Z büyük kesitin en verimli kısmını yerinde muhafaza ediyorum. 10 metre derinliği bulan bu kesit üzerinde, Eski Yontma Taş Devirlerinin seyirini kolayca takip etmek mümkündür (Kroki: 7). Eskiden yeniye doğru, Genel Paleotnoloji'de, Eski Yontma Taş Devirleri, ekseriyetle, Alt, Orta, ve Üst Paleolitik olmak üzere üç bölümde incelenir. Fransa'daki buluntu yerlerinin adlarına göre, bu bölümlerin alt grubu: Ohelleen, Clactonien (İngiltere), Acheuleen ; Ortası: Levalloisien, Mousterien; Üstü de Aurignacien, Sloutreen, Mağdalenien devirlerinden yahut kültürlerinden mürekkeptir. Bu çağlarda odun, ağaç dahil çeşitli ham maddeler kullanılmış, çakmak taşları kırılarak işlenmiş, iki yüzü yontuk elbaltaları; artık taş yongalardan iri kazıyıcılar ve kesiciler yapılmıştır. Daha dikkatle düzenlenmiş, kenarları çentikli, kullanışlı tipik kazıyıcılar, uçlar; nihayet, ince uzun yongalardan çakılar, kesiciler, deliciler, kalemler çıkarılmıştır. Kemik ve boynuzlardan yapılan delikli, deliksiz iğneleri, bizleri, oltaları, tarakları, savurgaları, kaçekleri; çakıl taşlarının yüzlerine, mağara duvarlarına kazınmış ve boyalarla yapılmış ok atan, mızrak savuran insan şekillerini, bizon, at, mamut, ren, suaygın, gergedan v.s. hayvan resimlerini Üst Eski Yontma Taş Devirlerinde (Üst Paleolitik) görmekteyiz.

füzyolojik ve kültürel bakımından prehistorik epokların bu son partisi insanlık tarihinde önemli bir merhale sayılır. Henüz kongöç (Nomat) bir yaşayışta buldukları halde, taş ve kemik tekniğinde, heykeltiricilik ve resim işlerinde, yahut toplu bir deyimle sanat yolunda gösterdikleri istidat ve gayret önceki periyotların massif insanlarından çok ilerde idi.

Avrupa'da Willendorf (7), Fransa'da Brasimontpouy (8), İtalya'da Trassimene Gölü çevresinde, Çekoslovakya'da Dolni-Vestonice'de(9), Grimaldi mağarasında bulunan 35 - 114 milimetre arasında değişik yükseklikler gösteren bereketli görüşle

ikutsileştirilen tombul kadın heykeltiricileri; gene Fransa'da Laugeri - Basse'da, Cognac mağarasında, Coombiere kayaaltı sığınagında. ele geçen bizon, oklarla yaralanmış insan, ayı resimleri çizilmiş çakıllar; İspanya'nın Altamira mağarası duvarlarına kırmızı, siyah, kahverengi ve sarı boyalarla yapılan 1.67 metre boyundaki bizon resimleri; Fransa'da Dordogne'da Lascau mağarasında siyah hayvanlarla çizilmiş geyik sürüleri, yaban atları ve öküz şekilleri; Kuzey Afrika'nın, Filistin Natufiyen'ine ait erotik heykeltiriciler ve hayvan şekilleri eski ve yeni prehistorik sanatın en güzel örneklerindedir. Bu misaller daha çok gösterilebilir.

Karain'de tesbit edilen Eski Yontma Taş Devirleri Avrupa'nın Sellen, Aşöleen, Musteriyen v.e Orinyasiyen kültürlerine tekabül eder. Elde edilen yeni neticeleri kronolojisine eklemek için bir iki kazı yapmak gerekiyor. Hakim olan durum süreli bir ŞeHeen ve Milmklu Aşöleen'den mürekkep bir Alt (toptan Karain III), Mikok, levalloisien teknik karışık iki seviyeli, hakim musteriyenli bir Orta (Karain II), Avrupa Üst Paleolitik'i ile yaşıt, teknikte ve tipoloji bakımından birçok noktalarda uygun uzun süreli Meolitik'i de son safhafarında içine alan Orinyasiyenli bir üst Paleolitikten (Karain I) ve Neolitikten ibarettir. Karain'deki Paleolitik periyotların Anadolu'ya has taakupları, taş ve kemikten yapılmış aletleri, yine bu devirlerin fosilleşmiş hayvan kalıntıları (Fil, suayırı, aslan, sırtlan, ayı, at, öküz, geyik v.s.); Neandertal adamına ait çoğalan di ve kafatası parçaları hakkında evvelce malumat verilmişti (10).

1966 - 1957 yılına kadar meydana çıkarılan tabakalarda ve mağara duvarlarında durmadan, buluşlarımızı tamamlıyarak sanat izlerini aradım. 1947 yılında Karain'in alttaki hüyük, üçüncü karanlık boşluğunda duvarların yüzlerinde gördüğüm, insana ve at başına benzetmeğe çalıştığım çizgili küçük resimleri o zamanki yazımda çok şüpheli karşılamış ve üzerinde fazla durmamıştım (11). 10 yıl bu mevzuu aydınlatmağa çalıştım. Mağaralarda gir -

mediğim koytu, yoklamadığını duvar yüzü kalmadı. Nihayet, 1957 yılında Kara - in'de ilk büyük ho luğun "B" bölmesi içinde yaptığım kazıda Orinyosiyen katında üzerinde mızrak savuran insan resimli bir çakıltaş ve ucunda ikaha.rtma insan başı bulunan kink bir hayvan kaburgası çıkarılmıştır. Bu iki vesika Karain'de sanat eserlerinin de varlığını gerçekten müjdelmiş bulunmaktadır. Çakıl füberindeki adamın göğdesi dikdörtgen biçimli olup, ayak, baş ve kollar yanlamasına durmaktadır. Bas, it ve kaçık çizgilerle kazıntılı bir yapıluş gösterdiği halde, kargı atma hamlesi çok tabii ve anatomiye uygundur. Halbuki, Avrupa'nın, Afrika'nın prehistorik av ve ayın sahnelerinde insanlar daha çok ,ok atmaktadırlar. Resimleri zamanla evvela kesik eğri, bitişik eğri çizgilerle çizilmiştir. Kaburga başındaki insan şekline gelince: kafada alın, ağız, burun çok güzel görülmekte ve sakallı oluşu, bilhassa dik-kati çekmektedir. Göz, kaş gibi yakından farkedilen uzuvlar Avrupa ve Afrika'daki çağdaş örneklerinde olduğu gibi belirsiz - dir.

Sanat tarihimiz için çok önemli olan bu iki eserin tabaka içinden elimize geçmesi kıymetlerini artırmıştır. Çağ tayinindeki isabetimizi de desiteklemiş bulunmaktadır.

Önümüzdeki kazılarda mağaranın duvarlarını kaplamış olan traverten safihalarını kalıdırmağa çalışacağım. Çizgili, tek veya çok boyalı yapılmış paleolitik tablolar çıkarabileceğimizi kuvvetle tahmin ediyorum. Bu yeni ve gerçek 'buluşlarımızla, 1940 da Samsun'da Tekeköy mağaraları duvarlarında tesbit ettiğim çizgili güneş kursları, köşeli çizgi süsler (12), Göksu vadisinde (Silifke) Kızılin'de gördüğüm kazınmış yılan şekli; 1928 de Prof. E. Pittard'ın Malatya'da Palanlı Kayasığınağı duvarlarında görüp yayımladıkları yaban keçisi resimleri (1,3) , son zamanlarda Hakkari - Sat dağlarında, Gevaruk vadisi içinde bulunan kaya resimleri (insan, dağ keçileri) (14), çağ bakımından birer mana kazanmakta ve kazılar yapılarak gerçek yaşlarının tayinine yol açmış bulunmakta-

dır. Tarsus'tan Antalya'ya kadar - Göksu vadisi dahil - güney kıyıları da yaptığım 1956, 1957 yılları Tarihöncesi araştırmaları ve Karain gibi zenığın diğer mağaraların yeni verileri hakkında başka bir yazımda daha fazla malumat vereceğim. Katettiğimiz kilometreler, sarfettiğimiz emekler boşa gitmedi. Gücümüz yettiği kadar zaman kaybetmeyip tarihimize faydalı olmağa ve sahibi bulunduğumuz eserleri değerlendirip tanıtmaya gayret ediyoruz.

Yazıma son verirken, maddi yardımlarını esirgemeyen Maarif Vekaleti Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğüne, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanlığına, Türk Tarih Kurumuna, çalışmalarımızı yakından takip edip yardımları doku-nan Antalya Milletvekili sayın Dr. Burhanettin Onat ve Antalya'nın değerli, sevimli vaHsi Niyazi .AJkı Bey}ere teşekkürlerimi sunarım.

1958 Yılı Tarihöncesi Araştırmaların Hakkında Birkaç Not:

Paleolitik haritamızda (19,5:2) çevresi açık bırakılan Maraş Vilayetinde prehistorya araştırmaları yapmayı ötedenberi düşünüyordum. 215 Şubat 1958 tarihli Cumhuriyet Gazetesinde okuduğum "Maraş'ta Tabiat Harikası Büyük Bir Mağara Bulundu" adını taşıyan bir yazı üzerine harek e geçerek, Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğüne durumdan haberdar etmişim. Fakültemiz Dekanlığının nakdi yardımlarıyla Maraş'a gidip bir ay kadar çalışım.

Yeniden tesbit ettiğim 2,5 tabii mağaradan, Elbistan'ın "Kayapınarı", Afşin'in "Gözmağarası", Göksun-Antalya yolu üzerinde bulunan "Alikayası, Döngel, Develik ve Örülu" mağaralarını prehistorya bakımından verimli buldum. Önümüzdeki yıl bu son üç mağarada kazılar yapacağım. Pazarcık Kazasının doğusunda, Besni'ye giden yolun kenarındaki "Gani Dağı" eteklerinde çakıltaşından yapılmış Orta Paleolitik'e ait aletler toplanmıştır. Bu yeni paleolitik istasyon sahası, Keysun, Atliya - m:m. Dülük gibi eski buluntu yerlerimize yakındır. Hunu (Afşin) köyünde bulduğum ve Post Hitit çağına ait olacağını tah-

min ettiğim bir adet kapı aslanı heykeli buluşlarımız arasındadır. Hunu köyü,ndeki tepede, T.anır köyü civarındaki "Yasııühü- yük'te" kazılar yapılacak olursa, bölgenin Hitit devrindeki durumu daha açık ve zen- gin dellilerle anlaşılacaktır. Bölgenin yeni hüyüklerine, Dolmen ve kromlek şeklinde- ki. büyük mezarlıklarına, ve nihayet tari- hini ilgilendiren diğer yeni buluntularına esas raporda temas edilecektir.

Anıalya'da Karain'de ve çevre,sindeki mağaralarda kazılarımıza devam ediyoruz. Karain, Öküzini, Çarkini isimli mağara - larda kültür kafarı arasında taakup ba - kınımdan büyük bir uyarlık görülmüştür. tık seramik katının Paleolitik tabakalara istinat edişi ve sınırlanışı gayet açıktır. Bunlardan başka Mezolitik kültürün son üst Paleolitik tabakalar içinde Orinyesi - yenle birlikte bulunuşunda henüz bir deği- şiklik olmamıştır. S'amsun Tekegöy mezo- litiğinin bu duruma uyması da ihtimal da- hilindedir. İsparta'nın Baradız Mezolięi de dahil bu mesele üzerinde durulacaktır. A.11't, Orta ve Üst Paleolitik kültürleri ara- smda olduğu gibi Mezolitik için gerçek ve kesin bir hudut henüz çizilememiştir. Ka- rain'in Orta ve Üst Paleolitik taş endüst- risinde açık bir şekilde Musteriyen kültürü taş tekniği ananesinin devam ettiği, fakat, bu girişim yanında, şimdiye kadar açık- lanan klasik teknik ve tasnif durumlarında hiçbir değişiklik olmadığı müşahede edil- miştir. Bu yıl Karai,n'in ilk büyük boş'luğu- nun "B" harfini taşıyan gözünde, Orinya- siyen seviyelerinde, üzerinde karışık ince, paralel derince kısa çizgiler bulunan kı- rık bir çakıl ta,şı daha elimize geçmiştir. Kepez hattı boyunca sıralanan tabii ma- ğaraların hiçbirisinde prehistorik bir ize rastlanmamıştır. Tamamen hoşurlar. O- vada (Karain'in önü) fundalıklar ve or - manlar içinde dolmen şekilli büyük me- zarlar, ayrıca "Taşlıhüyük" adı verilen bü- yük bir hüyük tesbit edilmiştir.

Araştırmalarımda yardımlarını esirge- miyen Sayın Maraş Valisi İbrahim Öztürk ve Alıbya Valisi Niyazi Akı beylere, Cök- sun Kaymakamı Derviş Yalın ile İlköğre - tim Müfettişlerinden İbrahim Ethem Ba- şaran ve Ali Güleç beylere en derin saygı- larımı sunar, teşekkür !borçlarımı yazılı olarak da tekrarlarım.

İLGİLİ YAYINLAR

- (1) *İ. Kılıç Kökten: Antalya'da Karain Mağarasında Yapılan Tarihöncesi Araştırmaları- na Toplu Bir Bakış, Türk Arkeoloji Dergisi, Sayı VII-1, s. 46-48 (1957).*
- (2) *İ. Kılıç Kökten: Bazı Prehistorik İstasyonlar Hakkında Yeni Gözlemler, DTCF. Dergisi, Cilt V, Sayı 2, S. 227-233 (1-947); 1949 Yılı Tarihöncesi Araştırmaları Hakkında Kısa Rapor, Belleten, Cilt XIII, Sayı 52, S. 811-831 (1949); Anadolu'nun Tarihöncesi Durumu Hakkında Yeni Keşifler, Cumhuriyet Gazetesi, Sayı 2, 15 Haziran 1956; Karain Mağarasında Türkiye'nin En Eski İskanı Hakkında Alınan Neticeler, 9. Coğrafya Meslek Haftası (22-29 Aralık 1954) Tebliğler ve Konferanslar, S. 73-85 (1955).*
- (3) *Şevket Aziz Kansu, Belleten Cilt IX, No. 34, Sh. 293, Lev. LVIII (1945); N. Can Gülekli: Ankara, Tarih-Arkeolojisi, S. 25 (Ankara 1948).*
- (4) *İ. Kılıç Kökten: Anadolu'da Prehistorik Yerleşme Yerlerinin Dağılışı Üzerine Bir Araştırma, DTCF. Dergisi, Cilt X, Sayı 3-4, Harita I (1952).*
- (5) *Muzaffer Şenyürek ve Enver Bostancı: Samandağında Yapılan Prehistorya Araştırmaları, 6.11.1956 Zafer Gazetesi, Sayı 2590, Yılı 8; Belleten, Cilt XXI, Sayı 84, S. 656 (Rapor Özet, 1957). Belleten Cilt XXII, Sayı 86, Sh. 147-169, Sh. 171-207 (1958).*
- (6) *Naci Kum: Eshab-ı-KeHF'in Tarihçesi (1951).*
- (7) *J. Bayer-Wien: Die Venus il. Von Willendorf, Eiszeit Und Urgeschichte, VII, Band, S. 53, Taf. XIII (1930); Marc-R. Sauter, Stevan Celebonovic, Prehistoire, Art et Natur, P. 16, Pl. 25 (1956).*
- (8) *Raymond Furon: Manuel De Prehistoire General, P. 257, Fig. 68 (1951).*
- (9) *Marc-R. Sauter, Stevan Celebonovic: Prehistoire, P. 16, Pl. 14, 17 (1956).*
- (10) *İ. Kılıç Kökten: Belleten, Cilt XIX, Sayı 75, S. 271-293 (1955); Cumhuriyet Gazetesi, 15 Haziran 1956, S. 2; Muzaffer Şenyürek, Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Karain Kazısında Bulunan İki Fosil Diş Dair Ön Rapor, Belleten Cilt XIII, Sayı 52, S. 833 - 836, Res. 1, 2 (1949).*
- (11) *İ. Kılıç Kökten: IV. Türk Tarih Kongresi, IX. Seri, No. 5, S. 199, Res. 8 (1952).*
- (12) *İ. Kılıç Kökten: Samsun Vilayeti Tekkeköy Civarında Prehistorik Araştırmalar, Ülkü Mecmuası, Sayı: 98 s. 122, Şekil: 1, (1941).*
- (13) *E. Pittart: Gravures rupestres en Anatolie, Archives Suisseees L'Anthropologie _genere - rale 8, 177 - 190, (1939).*
- (14) *Dr. Wilhelm Freh. Linz/Donan- Muzaffer Şenyürek: Hakkari-Sat Dağlarında, Gevruk Vadisi İçinde Bulunan Kaya Resimleri Hakkında Tebliğ, Belleten, Cilt XXI, Sayı 84, S. 619. 622 (1957).*